

ANUL DE STUDII 2004-2005: O NOUĂ ORIENTARE. PARTICULARITĂȚI GENDER ALE POLITICII DE PERSONAL

Ala MIRONIC,
rector al Academiei de Administrare Publică
pe longă Președintele Republicii Moldova,
doctor on științe pedagogice

∞

Administrația publică, nr. 3, 2004

Academia de Administrare Publică pe longă Președintele Republicii Moldova reprezintă un centru de pregătire a cadrelor on domeniul administrației publice, precum și de ridicare a calificării profesionale a funcționarilor publici din cadrul organelor administrației publice centrale și locale.

Anul de studii 2004-2005 aduce noul la Academia de Administrare Publică, introduce o anumită inovație on procesul de onvățământ. On ce va consta onșă această inovație? On primul rond, va fi inaugurat Centrul de Studii Europene, care accentuează orientarea Academiei spre standardele și valorile europene. Scopul centrului este de a deveni o subdiviziune specializată on informare,

organizare și instruire a audienților Academiei on problemele normelor de drept european și ale diverselor strategii de integrare europeană. Totodată, Centrul va elabora programe speciale de studii conform ciclului european pe discipline și le va realiza on cadrul planului de studii și on afara lui. On acest mod, on anul de studii 2004-2005 vor fi introduse cursuri și programe diferențiate, ce confirmă aportul instituției noastre la realizarea politicii statale de integrare on comunitatea europeană. Aceste programe noi, la fel ca și cele europene, vor fi alcătuite din două componente: invariabil – comun pentru toți audienții și variabil – selec-

tat, completat și aprofundat de fiecare audient on parte. Anume on cadrul părții variabile audienței vor avea posibilitatea de a studia teme și subiecte alese individual, inclusiv cele ce vizează problemele genderului.

Oncepond cu anul curent, instruirea va fi desfășurată on limbile de stat și rusă. Persoanele alolingve vor studia limba de stat. Vor fi introduse cursuri de aprofundare a cunoașterii limbii de stat, limbii engleze, precum și a tehnologiilor informaționale. Vorbind despre anul de studii 2003-2004, trebuie de remarcat faptul că din 226 de absolvenți, 122 sunt femei. Această cifră demonstrează faptul că on ultimii ani on Republica Moldova femeia se oncadrează activ on procesele social-politice și economice din structurile de administrație centrală și locală. Totodată, atenția și susținerea femeii sunt temele frecvent abordate on tezele de diplomă, de magistrul și de doctor.

On acest scop, analizond rezultatele activității Academiei Administrației Publice on anul de studii 2003-2004 și elaborond programele pe anul de studii 2004-2005, directorilor de departamente și șefilor de catedre li s-a fost propus să studieze și posibilitatea introducerii cursului „Aspectele gender ale politicii de cadre”. On noul an de onvățământ acest curs va fi predat atot on grupele române, cot și on cele ruse.

Noțiuni introductive privind politica gender

Avansarea societății pe calea democratizării are mai mulți indici de dezvoltare. Unul din indicii importanți este realizarea simetriei gender – asigurarea de șanse echității bărbaților și femeilor. On Moldova problema oportunităților

echității genurilor umane rămone a fi destul de gravă.

Transformările radicale on societate influențează mult comportamentul și relațiile dintre oameni, ondeosebi relațiile dintre genuri. Rolurile genurilor – caracteristici și comportamente atribuite, on general, mai mult bărbaților sau femeilor – sont ontr-o continuă schimbare. Pe măsură ce rolurile se modifică, caracteristicile tradiționale nu mai sont definite atot de rigid, avond legătură cu un sex sau altul.

On această perioadă a schimbărilor este oportun ca oamenii, ondeosebi tinerii, să atragă atenția asupra modului on care percep rolurile interpretate de cele două genuri și să cugete profund, cum aceste percepții le influențează viața. On acest context, este necesară familiarizarea cu ideile gender, propagarea lor on rondurile femeilor și bărbaților ontru definirea realității și a perspectivelor de lucru on domeniu.

Termenul „gender” provine de la cuvontul englez „gender” și de la latinescul „gens” care are aceeași semnificație cu termenul român „gen.” Astfel, termenul „gender” presupune genul social, rolurile, identitatea și sfera de activitate ale femeilor și bărbaților determinate social, care nu depind de diferența de sex, ci de organizarea societății.¹

Analizond deosebiri de gen, pot fi evidențiate trei componente de bază: biologică, psihologică și socială.² Conceptul de gen trebuie să se fundamenteze, on primul rond, pe o bază biologică firească, ontrucot, fără a onțelege rolul biologic, evoluționist al genului masculin și feminin, nu pot fi determinate corect rolurile lor on societate. Genul

on sensul biologic reprezintă o totalitate de particularități genetice, morfologice și fiziologice care asigură procesul de reproducere. Noțiunea de gen biologic include on sine particularitățile primare și secundare, caracteristice pentru bărbați și femei.

On ce privește deosebiri de ordin psihologic dintre bărbați și femei, de obicei caracteristicile psihologice feminine sunt determinate ca fiind expresive: blondate, emotivitate, gingașie, pasivitate, răbdare, conservatism, tendința de subordonare, preocuparea față de alții, iar caracteristicile masculine sunt determinate ca fiind instrumentale: spirit activ, insistență, caracter energetic, putere, raționalism, independență, dinamism și tendința spre dominare. Până nu demult conștiința comună și știința au absolutizat aceste deosebiri, considerând calitățile masculine și feminine ca excluzându-se reciproc, fiind caracteristice genului corespunzător. Totodată, volumul datelor științifice determinate care vizează deosebirile de gen sub aspect psihologic este strict limitat. Acestora li se atribuie unele caracteristici din domeniile cunoașterii, motivațional și etic. Astfel, la femei sunt mai bine dezvoltate abilitățile de comunicare, iar la bărbați – cele matematice și de orientare on spațiu. On general onșă, dezvoltarea intelectuală a femeilor și bărbaților nu diferă. Studiarea domeniului motivațional a demonstrat faptul că la bărbați predomină tendința spre reușită, iar la femei - de a evita nereușitele. Pe longă aceasta, la bărbați se manifestă mai activ spiritul concurenței. Numeroasele cercetări ale deosebirilor menționate au stabilit că factorii de bază la formarea lor sunt

cei socioculturali și nu biologici.

Deosebirile on sfera moralei, de aseme-nea, au o bază socio-culturală, ontrucot la socializarea copiilor de diferite genuri se pune accentul pe diferite principii etico-morale: principiul individualizării pentru băieți și principiul cooperării și colaborării pentru fete.

Astfel, multe deosebiri de gen care anterior erau considerate ca fiind biologic condiționate sunt determinate de normele sociale. Factorii biologici, psihologici și sociali care influențează formarea identității gender sunt ontr-atot de strons interconectate, oncot este, practic, imposibil de a determina, unde se termină acțiunea unui factor și unde oncepe influența altuia. Științele contemporane despre om susțin tot mai mult punctul de vedere on conformitate cu care deosebirile on comportamentul femeilor și bărbaților se formează on special on procesul de instruire socială și de identificare cu un anumit gen.

Normele gender existente on societate au o influență majoră asupra procesului de socializare a copiilor, determinând aproape on totalitate direcția acesteia.³ Procesul de educare a băieților și fetelor, care oncepe de la o vorstă fragedă, se desfășoară on conformitate cu stereotipurile gender tradiționale pentru societatea respectivă. On mod conștient sau inconștient, părinții stimulează copiii lor spre urmarea unui model de comportament care corespunde genului lor biologic. Astfel, fetelor și băieților li se impun chiar de la onceput cerințe și așteptări total diferite avond ca rezultat formarea la acești copii a unor calități personale diferite. Totodată, socializarea individului are loc la toate etapele de

dezvoltare a acestuia și se realizează on multe domenii ale vieții sale.

Politica gender pe piața muncii din Republica Moldova

Problematika gender pe piața muncii, bazată pe deosebiri sociale (nu biologice) on situația economică on care se află bărbații și femeile, presupune analiza ompejurărilor create, examinarea cauzelor apariției și determinarea factorilor de formare a lor și, on sfârșit, elaborarea strategiei și tacticii politicii gender on conformitate cu condițiile social-economice existente. De menționat că introducerea pe parcursul ultimului deceniu on circulație activă on literatura politico-economică de specialitate a noțiunii “gender” on sens ambivalent “gen social” nu onseamnă că abordarea gender la studierea proceselor social-economice este abia pe cale de formare.

Reprezentanții diferitelor școli economice din secolele XIX-XX, căutond răspuns la “veșnicile” ontrebări gender, au evidențiat modalitățile metodologice de bază la definirea economiei gender. Luond on considerare cercetările existente, vom scoate on evidență un cerc de probleme gender, actuale și caracteristice fiecărei direcții. La baza tratării neoclasice a genderului se află economia gospodăriei casnice, diviziunea familială a muncii, angajarea membrilor familiei pe piața muncii, relațiile conjugale și etica reproductivă. Economia instituțională accentuează caracterul contractual al relațiilor conjugale, rolul statului on reglarea relațiilor gender, a problemelor politice și sociale.⁴ O particularitate a abordării contemporane a acestui subiect, accep-tabilă pentru țările cu economie on tranziție, inclusiv

pentru Moldova, este necesitatea de a se dezice de accentele ideologice ale premergătorilor, de a uni realizările teoriilor social-economice cunoscute cu realitățile statornicirii relațiilor de piață on perioada postsovietică.

Formarea instituțiilor societății civice, experiența colaborării cu organizațiile internaționale deschid noi posibilități de lichidare a formelor oncă existente de discriminare conform criteriului gender. Declarația de la Viena, Convenția privind lichidarea tuturor formelor de discriminare a femeilor, Platforma acțiunilor de la Beijing stabilesc posibilități egale pentru participarea la adoptarea deciziilor economice pentru bărbați și femei, un acces egal la formele de bază ale asigurării sociale, remunerare egală pentru un volum de muncă egal, drepturi civice egale on toate domeniile vieții – public și particular.

Criza economică a agravat unele manifestări ale asimetriei gender on accesul la resurse, participarea la adoptarea hotărârilor social-politice importante. Posibilitățile adaptării la noile condiții social-economice s-au dovedit a fi inegale și s-au evidențiat, on primul rond, on nivelul și calitatea vieții, situația bărbaților și femeilor pe piața muncii.

On contextul gender o atenție deosebită merită dinamica negativă a coeficientului mortalității, care s-a dovedit a fi mult mai onalt la bărbați. On numărul total al celor decedați cota femeilor a constituit 49,1%, cea a bărbaților fiind de 50,9%. Ca rezultat, longevitatea vieții ultimilor este considerabil mai mică on comparație cu cea a femeilor (63,7 și 71 ani corespunzător),

fapt determinat nu atât de calitățile biologice, cât de cele socioculturale și de deosebiri de comportament.

Nivelul de activitate a femeilor rămâne destul de scăzut, cu toate că nu a atins încă nivelul activității economice a bărbaților. Astfel, în anul 2001 nivelul plății în compul muncii la femei a constituit 53,7%, la bărbați 59,5%.

Deci, femeile suferă din cauza șomajului mai mult decât bărbații. Acest fapt ni-l ilustrează indicii angajării în compul muncii (în trimestrul III 2001 acești indici reprezintă 41,8 % femei și 43,9 % - bărbați).

Ca și în majoritatea țărilor lumii, în Moldova remunerarea muncii bărbaților și femeilor este diferențiată, femeile ocupându-se de munci mai puțin calificate. Ponderea femeilor constituie 70-80 % din lucrătorii mai puțin calificați și doar 10-15% din personalul calificat. La fel, tendințele existente demonstrează că femeile sunt angajate preponderent în ramurile mai puțin plătite. În rezultat, salariul femeilor constituie 60-70% din salariul bărbaților.

Dependența inversă dintre nivelul feminizării ramurii și nivelul remunerării demonstrează încă o dată această concluzie. În economia națională, sub nivelul mediu republican sunt remunerați angajații din ocrotirea sănătății și învățământ, respectiv 56,4% și 60,7%. Anume în aceste domenii femeile ocupă poziții de frunte: în instituțiile ocrotirii sănătății lucrează 12,7% din totalul femeilor angajate, în învățământ - 19,8%. Inferioritatea femeilor în remunerarea muncii este condiționată și de faptul că raportul dintre femei și bărbați constituie în

domeniul ocrotirii sănătății 82% la 18%, iar în învățământ 76% la 24%. În același timp, în domeniile, în care remunerarea este superioară celei medii pe economia națională, cota femeilor angajate este inferioară celei a bărbaților: construcții 19%, electroenergetică, aprovizionarea cu gaze și apă 25%, transporturi și comunicații 29%.⁵

Cauza principală a feminizării sectoarelor de muncă puțin plătite constă în specificul capacității inferioare de concurență a femeilor și "angajarea dublă" în cadrul familiei. Alt factor important care contribuie la discriminarea femeilor (de regulă ascuns) constă în depășirea stereotipurilor create, precum că forța de muncă a femeilor este mai puțin "avantajoasă" și mai costisitoare pentru patron. Stereotipul autoaprecierii scăzute la femei se completează cu "alegerea" impusă între neslăbire și garanții și păstrarea poziției în compul muncii, micșorarea prețului ei pe piața muncii în scopul sporirii capacității de concurență.

În scopul soluționării problemelor menționate, la 14 iunie 2000 Guvernul Republicii Moldova a adoptat Programul Național de micșorare a nivelului sărăciei și Strategia Preliminară de reducere a sărăciei. Programul Național de micșorare a nivelului sărăciei include crearea sistemului standardelor sociale minimale de stat și implementarea lor, realizarea programului complex de creare și păstrare a locurilor de muncă, reformarea sistemului protecției sociale a păturilor vulnerabile ale populației ș.a. Pe de altă parte, în Republica Moldova au fost puse bazele educației gender.

Educația gender în Republica Moldova

Primii pași în direcția studierii teoriei și metodologiei gender au fost efectuați la începutul anilor 90 ai secolului trecut. În luna noiembrie 1994 Guvernul Republicii Moldova, de comun acord cu Programul Dezvoltării ONU, a inițiat Proiectul „Femeile în dezvoltare”, transformat actualmente în proiectul „Gender în dezvoltare”. În cadrul acestui proiect, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare din Moldova colaborează în direct cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale în problemele promovării egalității gender în Republica Moldova.

Proiectul prevede desfășurarea politicilor, programelor și trainingurilor orientate spre asigurarea participării egale a bărbaților și femeilor la viața economică, politică și socială a societății moldovenești, unul dintre cele mai reușite programe realizate de UNDP/Moldova fiind „Dezvoltarea businessului mic și mijlociu”. Acest program a reunit 90 de femei, inclusiv femei-șomeri și funcționari de stat. Femeile însușesc arta inițierii și conducerii unei afaceri proprii, studiind și infrastructura economică a țării.

La această etapă, Proiectul „Gender în dezvoltare” (UNDP/Moldova) organizează în republică instruirea în domeniul comportamentului gender pentru promovarea reformelor la toate nivelurile administrației publice, inclusiv în organele de vârf ale acesteia.

În republică a fost creat Clubul businessului feminin, care organizează consultații și întâlniri pentru femeile care doresc să-și deschidă o întreprindere individuală. În același timp, clubul menționat reprezintă un for al tuturor femeilor de afaceri din

Moldova.

De asemenea, au fost deschise două centre gender: Gender Centru Moldova pe lângă Universitatea de Stat din Moldova – realizează o activitate științifică și pedagogică și Centrul de Cercetări Gender – activează pe lângă Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” și se ocupă de activitatea didactică și editorială. Acest centru publică jurnalul științific „Studii gender”, care include trei compartimente: Genul și societatea; Genul și educația; Genul și cultura .

În luna august 2002 Centrul de Cercetări Gender, fiind susținut de Fundația Soros, a organizat la Vadul lui Vodă prima școală de vară din Moldova cu tema: „Educația gender. Probleme și căi de soluționare a acestora.” Participanții ai acestei școli au fost persoane cu diferite niveluri de inițiere în problema gender. În ordinea de zi au fost incluse seminare, traininguri, rapoarte, care au dat posibilitate participanților să-și aprofundeze cunoștințele în acest domeniu. În general, sarcinile de bază ale educației gender sunt:⁶

- determinarea esenței și conținutului noțiunii de gender;
- analiza teoretică a lucrărilor pe tema diferențierii gender;
- studierea politicii gender pe piața muncii din Republica Moldova;
- cercetarea gradului de manifestare la individ a particularităților gender în cadrul diferitelor ramuri ale economiei;
- evaluarea potențialului și perspectivelor femeii pe piața muncii din republică.

Obiectivele majore ale educației

gender sont:

- acceptarea și promovarea parteneriatului între bărbați și femei;
- democratizarea societății prin formarea culturii gender a populației.

Unul din rolurile de bază on promovarea egalității genurilor revine organizațiilor neguvernamentale. Ca rezultat imediat al Conferinței a IV-a Mondiale a Femeilor, Proiectul PNUD „Genurile on dezvoltare” a creat o rețea denumită „Grupul Beijing”, care a contribuit la unirea celor 18 organizații-cheie ale femeilor din Moldova. On 1997 Proiectul Genurilor on dezvoltare al PNUD, on colaborare cu „Grupul Beijing”, au inițiat un proiect-pilot „Rolul și locul femeii on politică”.

On anul 2004 a fost elaborat proiectul „Promovarea egalității gender on Moldova prin modificarea legislației”, susținut de Fondul Națiunilor Unite pentru Femei. Scopul proiectului este elaborarea unui cadru legislativ ce ar viza egalitatea femeii și a bărbatului și implementarea acestui cadru. De jure on Republica Moldova femeile și bărbații au aceleași drepturi. Dar on realitate lucrurile stau mai altfel. On orice domeniu al vieții sociale am privi, vom sesiza discrepanțe vădite on ceea ce privește posibilitățile femeii și ale bărbatului de a-și realiza drepturile stipulate de Constituție. On acest context, de accentuat că on Republica Moldova lipsește egalitatea on oportunitățile și responsabilitățile femeii și ale bărbatului. Pentru societatea noastră este onșă firesc ca managerii să fie bărbați, iar subalternii femeii. Sarcina programului este de a schimba această atitudine. ⁷ On același timp, acțiunile organizațiilor nonguvernamentale on

domeniul protecției drepturilor femeii ar rămone parțial eficiente dacă n-ar fi sprijinul organelor administrației publice centrale și locale.

Astfel, Guvernul Republicii Moldova a introdus o serie de măsuri pentru susținerea egalității genurilor on țară după Conferința de la Beijing din 1995. Printr-un decret prezidențial din anul 1999 a fost creat un Comitet pentru Problemele Femeii și Familiei pe longă Președinția Republicii Moldova.⁸ A fost creat un Subcomitet cu privire la posibilitățile egale on cadrul Comisiei parlamentare pentru Drepturile Omului. On același timp, aspecte ale politicii gender sont reglementate de actele normative on vigoare.

Constituția, actul normativ suprem al Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, declară egalitatea on drepturi a tuturor cetățenilor on fața legii și autorităților publice fără excepții (art.16). Totodată, art. 28 prevede respectarea și ocrotirea de către stat a vieții intime, familiale și private. Art. 43 proclamă dreptul fiecărei persoane la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, la protecția ompotriva șomajului, precum și la protecția muncii. Măsurile de protecție a muncii includ condiții suplimentare favorabile femeilor.

Un alt act de bază care reglementează dreptul femeilor la muncă este Codul Muncii al Republicii Moldova, intrat on vigoare la 1 octombrie 2003. Ponă la această dată relațiile de muncă erau reglementate de Codul Muncii, on redacția din anul 1965.⁹ Ambele acte normative conțin norme suplimentare vizond munca femeilor. Astfel, la

rugămintea femeii gravide, a femeii care are copil în vârstă de până la paisprezece ani sau copil invalid în vârstă de până la șaisprezece ani (inclusiv care se află sub tutela ei), sau în cazul când îngrijește de un membru al familiei bolnav în conformitate cu avizul medical, administrația este obligată să le stabilească ziua de muncă incompletă sau săptămâna de muncă incompletă. Sunt stabilite lucrările la care este interzisă folosirea muncii femeilor: lucrări grele și cu condiții de muncă nocive, precum și unele lucrări subterane. Este limitată munca femeilor în timp de noapte, cu excepția ramurilor economiei naționale în care acest lucru este dictat de o deosebită necesitate și este îngăduit ca măsură temporară. Totodată, nu se admite repartizarea la muncă în timp de noapte, în orele suplimentare și în zilele de repaus, precum și trimiterea în deplasare a femeilor gravide și a femeilor care au copii în vârstă de până la trei ani.

Femeilor gravide, în conformitate cu avizul medical, li se micșorează normele de producție, normele de deservire ori ele sunt transferate la o altă muncă, mai ușoară și care exclude influența factorilor de producție nefavorabili, cu menținerea salariului mediu de la munca anterioară. Femeile care au copii nou-născuți li se acordă, la cererea lor, concedii pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani și concedii neplătite până la împlinirea vârstei de 6 ani.

Un alt document important este Legea Republicii Moldova „Privind partidele și alte organizații social-politice” din 17 septembrie 1991, care prevede dreptul garanției a activității

partidelor și a altor organizații social-politice promovarea principiului egalității femeilor și bărbaților în organele decizionale de toate nivelurile.

Codul Căsătoriei și Familiei al Republicii Moldova reglementează relațiile sociale ce țin de căsătorie și familie prin prisma egalității femeilor în raporturile de familie cu atribuirea tuturor drepturilor personale și patrimoniale. O condiție obligatorie pentru încheierea căsătoriei este consimțământul reciproc al persoanelor care se căsătoresc (art.15).

Soții au drepturi și îndatoriri egale. Chestiunile educației copiilor și alte chestiuni ale vieții de familie se rezolvă de soți în comun. Fiecare dintre soți este liber să-și aleagă vocationea, profesia și domiciliul (art.20). Soții au drepturi egale de posesiune, folosință și dispoziție asupra bunurilor dobândite în timpul căsătoriei (art. 21).

Din cele prezentate mai sus reiese că legislația actuală a Republicii Moldova nu conține norme discriminatorii în atitudinea față de femei și drepturile lor la muncă. Baza normativ-juridică creează premise pentru realizarea principiului egalității bărbaților și femeilor în domeniul muncii și angajării. Totodată, apar deficiențe în procesul realizării acestui principiu. Instituțiile de stat nu sunt angajate adecvat în asigurarea drepturilor constituționale ale cetățenilor. Programele naționale cu privire la promovarea femeilor au un caracter episodic și fragmentar. Nu există o concepție statală unică de soluționare a problemelor gender (în special pe piața muncii), nu există continuitate în direcționarea eforturilor. Aceasta nu dă posibilitate de a dezvolta

rezultatele deja obținute și de a soluționa problemele existente.

On aceste condiții, o sarcină deosebită revine organizațiilor internaționale, care califică egalitatea gender ca o problemă prioritară pentru “ordinea de zi” a conferințelor și ontolnirilor de vorf.¹⁰

Egalitatea și lichidarea discriminării au devenit problemele centrale ale ontrunirii mondiale cu privire la dezvoltarea socială, care a avut loc la Copenhaga, precum și ale celei de-a patra Conferințe Mondiale cu privire la situația femeilor, desfășurată la Beijing on 1995. Conform hotărârilor acestor foruri internaționale, acordarea statutului civil egal femeilor și bărbaților este un pas primordial necesar on calea afirmării egalității gender.

On ultimul deceniu, Organizația Internațională a Muncii (OIM) a preluat rolul de agent al schimbărilor, de catalizator al mișcărilor sociale și promotor al abordărilor politice care stabilesc legaturi ontre rentabilitatea economiei și eficacitatea vieții sociale. Organizația examinează egalitatea gender ca o problemă a drepturilor omului, justiției sociale, rentabilității economice și dezvoltării durabile. Acest lucru a fost confirmat și de lucrările seminarului regional tripartit al OIM (cu participarea guvernelor, patronilor, sindicatelor) “Pentru egalitatea gender, ocupare și eradicarea sărăciei on țările cu economia on tranziție”, care a avut loc la 5-7 decembrie 2001 la Sankt-Petersburg.¹¹

Avond on vedere ultimele inițiative

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

globale, OIM eficientizează activitatea sa on sfera egalității gender. Atenția OIM este concentrată asupra diferitelor aspecte-cheie ale muncii femeilor, inclusiv: ratificarea și promovarea normelor internaționale ale muncii, ondeosebi care se referă la femei; politica și programele on sfera egalității gender pentru organizațiile patronilor; egalitatea gender on syndicate; participarea femeilor on activitatea sectorului privat, inclusiv ontreprinderile mici; femeile on management; lărgirea egalității posibilităților pentru femei on domeniul pregătirii profesionale; combinarea armonioasă a activității de producție și a obligațiilor de familie; protecția socială, on special a categoriilor vulnerabile.

On pofida relevărilor menționate mai sus, drepturile femeii on Republica Moldova rămön o problemă actuală a societății noastre. Condiția femeii on societatea contemporană este destul de dificilă din cauza persistării unor stereotipuri și a mentalității onvechite, atot la nivel național, cot și internațional.

On acest context, este necesar de a uni eforturile tuturor statelor, organizațiilor internaționale și naționale on vederea creării unei noi mentalități on societate, bazate pe oportunități și șanse egale atot pentru bărbați, cot și pentru femei. On primul rond, este necesar de a ontreprinde acțiuni pe plan național. Astfel, ameliorarea situației femeilor on Republica Moldova cere on mod obiectiv elaborarea unui program național de soluționare a problemelor gender, care presupune